

RAÛFİYYE

(رَوْفِيَّة)

Halvetiyye tarikatının
Ramazâniyye şubesinin
Ahmed Raûfî'ye
(ö. 1170/1757)

nisbet edilen bir kolu

(bk. AHMED RAÛFÎ; RAMAZÂNİYYE).

RÂVENDÎ, Ahmed b. Yahyâ

(bk. İBNÜ'r-RÂVENDÎ).

RÂVENDÎ, Kutbüddin

(bk. KUTBÜDDİN er-RÂVENDÎ).

RÂVENDÎ, Muhammed b. Ali

(محمد بن علي الراوندي)

Ebû Bekr Necmüddin Muhammed
b. Ali b. Süleymân er-Râvendî
(ö. 603/1207'den sonra)

Râhatü's-sudûr adlı eseriyle
meşhur olan tarihçi.

Kâşân yakınlarındaki Râvend kasabasının doğdu. Bir ulemâ ailesine mensuptur. Babasını küçük yaşta kaybettiğinden tahsilıyla dayısı Tâceddin Ahmed b. Muhammed b. Ali ilgilendi. Muhtemelen 570-580 (1174-1184) yıllarını dayısının yanında geçirdi ve onunla birlikte Irak'ın çeşitli şehirlerini gezdi, kendisinden hat ve tezhip dersleri aldı. Dinî ilimleri Fahreddin Belhî, Bahâeddin Yezdî ve Safiyüddin İsfahânî gibi âlimlerden okudu. Son Irak Selçuklu sultanı II. Tuğrul'un hat hocası olan diğer dayısı Zeynüddin Mahmûd, sultanın bizzat yazdığı mushaf için bir müzehhip aradığını duyunca yeğeni Râvendî'yi ona takdim etti. 585'te (1189) dayısı Zeynüddin ile birlikte gittiği Mâzenderan'da hastalandı ve altı ay sonra memleketine geri dönmek zorunda kaldı. Mâzenderan dönüşü sıkıntılı günler yaşayan Râvendî, bu sırada Hemedan eşrafından Emîr Seyyid Fahreddin Alâüddevle Arabşah'ın üç oğluna muallim tayin edildi. Altı yılını Hemedan'da bu ailenin yanında geçirdi. *Râhatü's-sudûr*'u yazma düşüncesi de bu yıllarda doğdu; ancak II. Tuğrul'un vefatını (590/1194) takip eden yıllar karışıklık içinde geçtiği için buna imkân bulamadı. Bu ortamda inzivaya çekilip bilgi toplamakla meşgul oldu ve eseri 599'da (1202-1203) yazmaya başlayıp bir iki yıl içerisinde tamamladı. II. Tuğ-

rul'un ölümüyle Irak Selçukluları yıkıldığından eserini o sırada Anadolu Selçuklu tahtında oturan II. Rükneddin Süleyman Şah'a takdim etmek üzere (*Râhatü's-sudûr*, II, 461) Konya'ya gitti. II. Süleyman Şah'ın da 600'de (1204) vefatı üzerine kitabını yeni sultan I. Gıyâseddin Keyhusrev'e ithaf etmek isteyen Râvendî bu fırsatı ancak münasebetiyle yakaladığını belirtir (a.g.e., I, 62-64). Râvendî'nin ifadelerinden, Hemedan'a gelip I. Keyhusrev'in cömertliğinden ve âlicenaplığından bahseden Cemâleddin Ebû Bekir b. Ebül-Alâ er-Rûmî adlı bir tâcirin teşvikiyle Konya'ya giderek eseri sultana takdim ettiği anlaşılmaktadır (a.g.e., II, 423-424; neşredenin girişi, s. XVIII). Râvendî, Antalya'nın fethinden bahsettiğine göre 603 (1207) yılından sonra ölmüştür.

Tam adı *Râhatü's-sudûr ve âyetü's-sürûr* olan esere müellif peygamberleri, Resûl-i Ekrem'i, ashap ve tâbiîn ile ulemâyı methederek başlar. Gıyâseddin Keyhusrev'in lakap ve seçercesinden söz ettikten sonra kitabı nasıl yazdığını anlatır. *Râhatü's-sudûr*, esas itibarıyla Selçuklular'ın tarih sahnesine çıkışlarından son Irak Selçuklu sultanı II. Tuğrul'un ölümüne kadar gelen tarihlerini içerir. Sonradan ilâve edilen bölümde ise (II, 345-373) 590-595 (1194-1199) yılları arasında meydana gelen olaylar hakkında bilgi verilir. Bu bölüm tamamen nakillerden ibarettir. Eserin en önemli bölümü Irak Selçuklu sultanları Arslanşah ile II. Tuğrul dönemini (1160-1194) anlatan kısımdır. Müellif bu bölümü yazarken birinci elden kaynaklara dayanarak ayrıntılı bilgiler vermiştir. Eserde hattatlık hakkındaki bölüm (II, 403-410) hatt-ı mensûbun mahiyetini göstermesi bakımından dikkat çekicidir. Sade bir üslûpla kaleme alınan esere eklenen şiir ve darbimesellerin dili ağırdır. Darbimesellerin hemen tamamı adı anılmadan Ebû Mansûr es-Seâlîbî'nin *Kitâbü'l-Ferâ'id ve'l-kalâ'id* adlı eserinden iktibas edilmiştir.

Râvendî sultana ve okuyuculara ahlâkî öğütler vermek amacıyla eserine şiir, vecize ve atasözleri almış, ancak zaman zaman ölçüyü kaçıracak kadar dışına çıkmış ve bu yüzden tenkide uğramıştır. Kitapta bulunan 2799 beyitten sadece 511'i müellife aittir. Diğerleri başta Firdevsî'nin *Şâhnâme*'si olmak üzere çeşitli eserlerden alınmıştır. Râvendî'nin Selçuklu tarihinin ilk dönemi için başvurduğu yegâne kaynak Zahirüddin-i Nisâbü'rî'nin *Selcûk-*

nâme adlı eseridir (a.g.e., I, 64). Bunun yanında Ebû Tâhir-i Hâtûnî'nin *Târîh-i Âli Selcûk*'undan da faydalanmıştır (I, 128-129). Muhammed b. Muhammed el-Hüseynî el-Yezdî *el-'Urâza fi'l-hikâyeti's-Selcûkiyye*'yi, Reşidüddin Fazlullâh-ı Hemedânî *Câmi'u't-tevârih*'in Selçuklular'la ilgili bölümünü ve Kadı Ahmed Gaffârî *Târîh-i Cihânârâ* adlı eserini yazarken *Râhatü's-sudûr*'u kaynak olarak kullanmıştır. Daha önce bazı bölümleri yayımlanmış olan eserin (Storey, I, 257) tamamı Muhammed İkbâl tarafından neşredilmiştir (London 1921). Mücteba Mînovî bu neşri bazı ilâvelerle tekrar yayımlamış (Tahran 1333, 1364 hş., 1364/1985), eseri ayrıca Ali Ekber İlmî de neşretmiştir (Tahran 1343 hş.). *Râhatü's-sudûr* Ahmet Ateş tarafından aynı adla Türkçeye çevrilmiştir (I-II, Ankara 1957-1960). II. Murad zamanında Yazıcızâde Ali tarafından telif edilen *Târîh-i Âli Selcûk*'un (TSMK, Revan Köşkü, nr. 1391) ikinci bölümü *Râhatü's-sudûr*'un tercümesinden ibarettir. Râvendî, *Râhatü's-sudûr*'da *Râfiziler* (II, 364) ve *Usûl-i Hüsn-i Hat* (s. 409) adıyla iki eser daha kaleme aldığı, ayrıca I. Gıyâseddin Keyhusrev'e sunmak üzere peygamberler, evliya ve hükümdarların şiretlerini anlatan bir eser yazmak istediğini kaydederek (II, 425).

BİBLİYOGRAFYA :

Râvendî, *Râhatü's-sudûr* (trc. Ahmet Ateş), Ankara 1957-60, I, 62-64, 128-129; II, 345-373, 403-410, 423-425, 461; ayrıca bk. neşredenin girişi, s. IX-XXX; Zahirüddin-i Nisâbü'rî, *Selcûknâme* (nşr. M. Ramazânî), Tahran 1332, Akay Mirza İsmâil Han Afşar Hamîdülmülk'ün mukaddimesi, s. 3-8; Reşidüddin Fazlullâh-ı Hemedânî, *Câmi'u't-tevârih* (nşr. Ahmet Ateş), Ankara 1960, neşredenin girişi, II/5, s. 5-26; Muhammed b. Abdullah el-Hüseynî el-Yezdî, *el-'Urâza fi'l-hikâyeti's-Selcûkiyye* (trc. Abdünnâim M. Haseneyn-Hüseyn Emîn), Bağdad 1979; Browne, *LHP*, II, 117, 297, 303, 327; Storey, *Persian Literature*, I, 256-257; II, 747-749; İbrahim Kafesoğlu, *Sultan Melikşah Devrinde Büyük Selçuklu İmparatorluğu*, İstanbul 1953, s. XIII; K. A. Luther, *The Political Transformation of the Seljuq Sultanate Iraq and Western Iran: 1152-1187* (doktora tezi, 1964), Princeton University, s. 277-278; Hânbâbâ, *Fihrist*, II, 2420; V. V. Barthold, *Moğol İstilasına Kadar Türkistan* (haz. Hakkı Dursun Yıldız), Ankara 1990, s. 30-31; Abdülkerim Özeydin, *Sultan Muhammed Tapar Devri Selçuklu Tarihi (498-511/1105-1118)*, Ankara 1990, s. XV; G. M. Curpalidis, "Selçuklu Devleti'nin Tarihiyle İlgili Fars Kaynaklarının Tektolojik Tahliili ("Atebetü'l-ketebe" Adlı XII. Yüzyılın Belge Derlemesi ve Muhammed er-Râvendî'nin "Rahat es-sudûr ve Âyet es-surur Eserinin Kıyaslanması Temelinde")", *Ululararası Osmanlı Öncesi Türk Kültürü Kongresi Bildirileri* (haz. Aziz Aktaş Yaşa - Sevey Okay Atılğan), Ankara 1997, s. 120-

124; Ramazan Şeşen, *Müslümanlarda Tarih-Coğrafya Yazıcılığı*, İstanbul 1998, s. 126-127; Cl. Cahen, "Selçuklu Devri Tarih Yazıcılığı", *TAD*, VII/12-13 (1969), s. 205-218; Affan Seljuq, "Saljuqid Period and the Persian Historiography", *IC*, LI/3 (1977), s. 181-184; Carole Hillenbrand, "Râwan-dî", *EF²* (Ing.), VIII, 460-461.

ABDÜLKERİM ÖZAYDIN

RÂVENDİYYE

(الروانديّة)

Muhammed b. Hanefiyye'nin oğlu
Ebû Hâşim'den sonra
imâmetin Ali evlâdından
Abbas evlâdına intikal ettiğini
kabul eden Abdullah er-Râvendî
(ö. II./VIII. yüzyılın ilk yarısı)
mensuplarına verilen ad
(bk. KEYSÂNİYYE).

RAVH b. ABDÜLMÜ'MİN

(روح بن عبد المؤمن)

Ebû'l-Hasen Ravh b. Abdilmü'min
b. Abde (Kurre) el-Basrî
(ö. 233/847-48 [?])

Kıraat âlimi,
kırâat-i aşere imamlarından
Ya'kûb el-Hadramî'nin
meşhur iki râvisinden biri.

Hayatı hakkında fazla bilgi bulunmakla birlikte hoca-talebe ilişkileri hakkında verilen bilgilere bakıldığında Basra'da doğup yetiştiği ve bu çevrede yaşadığı söylenebilir. Hüzeyl'in mevlâsı olması dolayısıyla Hüzelî nisbesiyle de anılan Ravh kıraat ilmini Ya'kûb el-Hadramî'den tahsil etti; kırâat-i seb'a imamlarından Ebû Amr b. Alâ'nın talebeleri Ahmed b. Mûsâ, Muâz b. Muâz ve Ubeydullah b. Muâz'dan bazı okuyuşları rivayet etti. Kendisinden kadı Tayyib b. Hasan b. Hamdân, Ebû Bekir Muhammed b. Vüheyb es-Sekafî, Ebû'l-Hasan el-Hulvânî ve başkaları arz yoluyla kıraat öğrendi. Hadis aldığı hocaları ve talebeleri hakkında Mizzî'nin verdiği listeye bakıldığında bu ilimde de geniş bir çevre ile temasta olduğu anlaşılır. Ebû Avâne el-Vâsrî, Hammâd b. Zeyd, Ca'fer b. Süleyman ed-Dabbî, Riyâh b. Amr el-Kaysî hadis rivayet ettiği kişilerden bazılarıdır. Kendisinden rivayette bulunanlar arasında Ahmed b. Dâvûd el-Mekkî, Ebû Ya'lâ el-Mevsilî, Abdullah b. Ahmed b. Hanbel, Ebû Zûr'a er-Râzî, Osman b. Saïd ed-Dârimî'nin isimleri zikredilebilir. Buhârî *Câmi'u's-şâhih*'inde onun bir rivayetine yer vermiştir ("Bed'ü'l-halk", 8). Ravh'ın kırâat-i aşereyle ilgili eserlerde Ya'kûb el-Hadramî'nin

nin kıraati için iki râviden biri olarak tercih edilmesi onun bu ilimdeki uzmanlığının bir delili şeklinde görülebileceği gibi Buhârî'nin *Câmi'u's-şâhih*'inde rivayetine yer vermesi de güvenilirliği konusunda önemli bir husus olarak değerlendirilebilir. Ebû Hâtim kendisini "sadûk" diye nitelendirmiş, İbn Hibbân onun biyografisine *eş-Şikâ't*'inde yer vermiştir. Ebû Amr ed-Dânî'ye göre de sika bir âlim olan Ravh için (İbnü'l-Cezerî, I, 285) Zehebî "mütkin" terimini kullanmıştır. Kaynaklarda Ravh b. Abdülmü'min'in genellikle 233'te (847-48) vefat ettiği belirtilmekle birlikte ölümü için 234 ve 235 (849-50) tarihleri de zikredilmiş, İbn Hibbân 233 yılını kaydettikten sonra "bu tarihten biraz önce veya biraz sonra" ifadesini kullanmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dil*, III, 499; İbn Hibbân, *eş-Şikâ't*, VIII, 244; Mizzî, *Tehzibü'l-Kemâl*, IX, 246-247; Zehebî, *Ma'rifetü'l-kurrâ'* (Altıkulaç), I, 427-428; İbnü'l-Cezerî, *Ğayetü'n-Nihâye*, I, 285; İbn Hacer, *Tehzibü't-Tehzib*, III, 296.

TAYYAR ALTIKULAÇ

RAVH b. UBÂDE

(روح بن عبادة)

Ebû Muhammed Ravh
b. Ubâde b. Alâ el-Kaysî el-Basrî
(ö. 205/820)

Hadis hâfızı.

Basra'da doğdu. Kays b. Sa'lebe oğulları soyundan geldiği için İbn Sa'lebe diye anıldı. Hadis öğrenmek amacıyla Bağdat'a gitti ve oraya yerleşti; ömrünün sonuna doğru Basra'ya döndü. Hocaları arasında Sâlih b. Keysân, İbn Cüreyc, Abdullah b. Avn, İbn Ebû Arûbe, Evzâî, İbn Ebû Zî'b, Şu'be b. Haccâc, Süfyân es-Sevrî, Hammâd b. Seleme, Hammâd b. Zeyd, Mâlik b. Enes ve Süfyân b. Uyeyne'nin adları zikredilir. Kendisinden Ali b. Medîni, İbn Nümejr, İshak b. Râhüye, Ebû Kudâme es-Serahsî, Ahmed b. Hanbel, Ebû Hayseme Züheyr b. Harb, Abd b. Humeyd, Bûndâr diye anılan Muhammed b. Beşşâr, İbn Şeybe ve Bekkâr b. Kuteybe gibi âlimler faydalandı. Ravh b. Ubâde Cemâziyelevvel 205'te (Ekim 820) Basra'da vefat etti. Şevval 206'da (Mart 822) veya 207'de (822) öldüğü de kaydedilmektedir.

Ali b. Medîni, Ravh b. Ubâde'nin kendini sadece hadise veren büyük muhaddislerden olduğunu, bu sahada eserler verdiğini, derlediği hadisleri rivayet ettiğini söylemiş, onun derlediği 100.000'den faz-

la hadisi görüp incelediğini ve bunlardan 10.000'ini yazdığını belirtmiştir. Yahyâ b. Maïn'e Ravh sorulduğunda onu övmüş, Yahyâ b. Saïd el-Kattân'ın onu tenkit ettiği söylenince de bunu şiddetle reddetmiştir. Hadis otoriteleri Ravh'ı sika, sadûk, mahallühü's-sıdk, sâlih gibi ifadelerle değerlendirmiştir. Abdurrahman b. Mehdi onun hakkında önceleri menfi kanaate sahip olmuş, fakat Ali b. Medîni'nin kendisini uyarması üzerine Ravh'ın giybetini yaptığı için pişman olup tövbe etmiştir. Ravh'ın bazı kişilerce tenkit edildiği, ancak bu tenkitlere önem verilmediği belirtilmektedir.

Nuaym b. Hammâd'ın Basra'da kendisinden 50.000 hadis yazdığını söylediği Ravh'ın *Kütüb-i Sitte*'de ve diğer önemli hadis kitaplarında rivayetleri bulunmaktadır. *el-Câmi'u's-şâhih*'lerinde Buhârî onun kırk altı, Müslim doksan dokuz, Tirmizî kırk iki, *es-Sünen*'lerinde Ebû Dâvûd yirmi iki, Nesâî dört, İbn Mâce on sekiz rivayetine yer vermiştir. Ahmed b. Hanbel'in *el-Müsned*'inde 800 rivayeti bulunmaktadır. Ravh'ın ayrıca hadis, tefsir ve ahkâma dair çeşitli kitaplar tasnif ettiği belirtilmiş, bunlar arasında *es-Sünen ve'l-ahkâm* ile *Tefsîrü'l-Kur'âni'l-kerîm* adlı çalışmalarından söz edilmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Sa'd, *eş-Tabakât*, VII, 296; Yahyâ b. Maïn, *et-Tarih*, II, 168-169; Buhârî, *et-Tarihü'l-kebir*, III, 309; Ukayfî, *ed-Du'a'fa'*, II, 59; İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dil*, III, 498-499; İbnü'n-Nedîm, *el-Fihrist* (Teceddüd), s. 283; Hatîb, *Târihu Bağdâd*, III, 437; VIII, 401-406; Bâcî, *et-Ta'dil ve't-tecrîh li-men harrece lehü'l-Buhârî fi'l-Câmi'i's-şâhih* (nşr. Ebû Lübâbe Hüseyin), Riyad 1406/1986, II, 574; Mizzî, *Tehzibü'l-Kemâl*, IX, 238-245; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ'*, IX, 402-407; a.mlf., *Târihu'l-İslâm: sene 201-210*, s. 155; a.mlf., *Mizânü'l-İ'tidâl*, II, 58-60; İbn Hacer, *Tehzibü't-Tehzib*, III, 293-296; *Keşfü'z-zunûn*, I, 427, 448; *Hediyetü'l-ârifin*, I, 371.

MUSTAFA KARATAŞ

RÂVÎ

(الراوى)

Öğrendiği hadisi rivayet eden kimse anlamında terim.

Sözlükte "su başına gidip su içmek; hadis nakletmek" anlamlarındaki rivâyet kökünden türeyen râvî (çoğulu ruvât), terim olarak "hadisi öğrenen ve onu eda terimlerinden biriyle nakleden kişi" mânasında kullanılır. Terim "hadisi ilk defa söyleyene nisbet ederek rivayet eden kimse", bazan da "hadis hakkında bilgisi olsun veya olmasın onu senediyle rivayet eden kimse"